

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Dansk Skoleforening, Flensborg

66

Beretning

angaaende

Det danske Mindretals Skoleforhold
i Sydslesvig

September 1924
Flensborg Avis's Bogtrykkeri
Flensborg

INDHOLD:

1. Indledning: Danske Skole i Sydslesvig	3
2. Den danske Kommuneskole	4
3. Den danske Realskole	12
4. Den danske Privatskole (Tivolibygningen)	15
5. Elevernes Begavelse og Afstamning	21
6. Landdistrikterne	23
7. Kursusundervisningen	25
8. Højskolesagen	26
9. Vore Krav	26

Dansk Skole i Sydslesvig.

I Egne syd for den paa Grundlag af Versailles-Freden fastsatte nye tysk-danske Grænse har, siden Prøjsen i 1864 erobrede Landet, og indtil Omdannelsen efter Verdenskrigen, enhver dansk Undervisning i Folkeskolen været forbudt. Der skete i dette Tidsrum en voldsom Fremtrængen af Tysk paa Bekostning af den hjemmehørende danske Befolkning.

Ved Folkeafstemningen den 14. Marts 1920, der fandt Sted i den nordlige Del af det nævnte Omraade, blev der afgivet 12,800 danske Stemmer, deraf i Byen Flensborg af den derboende, stemmeberettigede Befolkning alene 7551 Stemmer (d. v. s. 28,1 Procent). Det sidste Valg (4. Maj 1924) gav i det sydslesvigske Omraade et dansk Stemmetal paa 6556 — over for det tyske Mindretals 7716 Stemmer i Nordslesvig ved Valget den 11. April 1924.

Ved Ordningen af det dansk-tyske Grænsespørgsmaal i Paris 1920 var der planlagt en saakaldt tresidet Traktat (mellem Danmark, Tyskland og de allierede Stormagter), som skulde sikre det danske Mindretals Ret og Sikkerhed i Sydslesvig ved Hjælp af en upartisk Instans. Denne Traktat var allerede godkendt af Ambassadørkonferencen og af den danske Regering; men der blev gjort Indvendinger fra Tysklands Side, og Planen blev ikke virkeliggjort.

Med Hensyn til Skoleforhold maa det danske Mindretal i Sydslesvig derefter støtte sig til § 113 i den tyske Rigsforfatning af 11. August 1919:

»Fremmedsproglige Folkedele i det tyske Rige maa ikke ved Lovgivning og Forvaltning hindres i deres frie, folkeejendommelige Udvikling, navnlig ikke i Brugen af deres Modersmaal ved Undervisning, ved den indre Forvaltning eller ved Retsplejen.«

At man ogsaa fra tysk Side har erkendt, at der af denne Forfatningsparagraf fremvokser en umiskendelig Ret for den danske Befolkning paa tysk Omraade, det fremgaar af den Kendsgerning, at de tyske Skolemyndigheder allerede i Marts 1920, før der endnu forelaa en afsluttende Grænseafgørelse, forberedte Indretningen af en dansk Folkeskole i Flensborg under Henvisning til den nævnte § 113. Men der mangler endnu — 5 Aar efter Forfatningens Vedtagelse — de nødven-

dige Bestemmelser til Lovens Udførelse, saaledes at det paahviler de prøjsiske Embedsmænd at behandle de vigtigste Mindretalsspørgsmaal efter Behag.

For Tiden findes følgende danske Skoler i Byen Flensborg:

1. Den danske Kommuneskole mod Nord (ca. 240 Elever), hvoraf 2 Klasser for Tiden er anbragt i en tysk Kommuneskole i den sydlige Bydel.
2. Den danske Realskole (Duborgskolen) omtrent paa Midtpunktet mellem Byens Syd- og Nordkant (290 Elever).
3. Dansk Privatskole, nær ved Søndertorv — en Afdeling af Realskolen (93 Elever).

Den danske Kommuneskole i Flensborg.

Opfordringen til Anmeldelse.

Den 26. Marts 1920 — kun 12 Dage efter Afstemningen i 2. Zone, altsaa paa et Tidspunkt, da Plebiscitomraadet endnu var underlagt den Internationale Kommission og der ikke var skabt Klarhed over Flensborgs Fremtid — søgte den flensborgske Skoledeputation paa et Byraadsmøde Bemyndigelse til at paabegynde Forberedelser til Oprettelsen af en Folkeskole for det danske Mindretal.

Ingen i Byraadet gjorde Invendinger, og to Dage senere (28. Marts) opfordrede Magistratens Skoleafdeling ved en Kundgørelse i Bladene (Bilag 1) til at anmelde Børn, der ønskedes optagne i denne Skole. Opfordringen skete i Henhold til Rigsforfatningens § 113; kun saadanne Børn kom i Betragtning, som havde »dansk Modersmaal«, og som for Tiden besøgte Borgerskolen henholdsvis blev skolepligtige til Paaske samme Aar.

Anmeldelsen skulde ske til de tyske Kommuneskolers Overlærere (Rektorer). Der forlød dengang — og Meddelelsen blev ikke dementeret —, at der var anmeldt ca. 1000 Børn til den danske Skole; men samtidig meldtes i Pressen om mange Klager over, at man havde afvist danske Elever. Alene Betegnelsen »dansk Modersmaal« aabnede Spillerum for Vilkaarlighed fra de tyske Skolelederes Side, der skulde tage imod Anmeldelserne.

Hvad Sproget i Flensborg angaar, da opfører en officiel tysk Skolestatistik (»Nachrichten über das Flensburger Volksschulwesen«), der kun omfattede Byens Folkeskoler, og ved hvilken de mindste Elever ikke alle kan være medregnede, for 1912—13: 747 dansktalende Kommuneskolebørn i Flensborg (der specificeres 419 som »kun dansk« og 328 som »dansk- og tysktalende«), medens Antallet i Skoleaaret 1920—21, da der herskede noget friere Forhold, paa Grundlag af det af tyske Lærere leverede Ma-

teriale fastsloges til 828. I disse Tal savnes, foruden en hel Del Smaa-børn, de danske Elever, som besøgte tyske Forskoler og Byens højere Skoler.

Paa en Forespørgsel fra »Dansk Skoleforening for Flensborg og Omegn« (oprettet 5. Maj 1920) meddeltes der under 14. Juni, at Forarbejderne til den danske Skole var i fuld Gang; man vilde »gaa til Værks saa hurtigt som muligt«. Omtrent samtidig forsikrede Skoleraad Lorenz ved en mundtlig Forhandling, at Flensborg By vilde gøre, hvad den kunde, for at muliggøre det danske Mindretal en fri Pleje af Nationalitet og Sprog.

Med den 16. Juni ophørte den Internationale Kommissions Myndighed i Flensborg.

Efter en tysk »Genforeningsfest« øgedes Klagerne over de danske Børns Behandling i tyske Skoler; enkelte danske Forældre blev nødte til at lade dem undervise andensteds. Dansk Skoleforening henvendte sig (20. Juni) til Skoleraaden »paa mange Forældres Vegne, som klager deres Nød til os, som lider ilde med deres Børn og ikke veed nogen Udvej«. Skoleraaden svarer (23. Juni), at han »har givet Lærerne Tilhold om at modvirke Tvistigheder og Drillerier blandt Børnene«.

Krav om fornyet Anmeldelse.

Paa samme Tid modtog danske Børn pludselig i Skolen en ny Opfordring til at melde sig til dansk Skole (Bilag 2), og det paa et ændret Grundlag; der var herved dog kun tænkt paa saadanne Børn, som allerede var anmeldte. Det skulde nu »staa Forældrene fuldstændig frit, om de vil lade deres Børn besøge den danske eller den tyske Skole«; man havde altsaa opgivet Kravet om »dansk Modersmaal«. Endvidere paa-pegedes, at det vilde være vanskeligt senere at skifte Skole (i de mellemste og øverste Klasser var det saa godt som udelukket), og at der — hvilket var ganske nyt — fra 1. Oktober s. A. i alle tyske Skoler vilde blive givet »to Timers ugentlig Undervisning i det danske Sprog«. Deltagelsen heri var frivillig.*)

Den krævede Nyanmeldelse, som mange Forældre i Førstningen fandt overflødig, gav Anledning til nye Klager til Dansk Skoleforening; man havde mange og store Vanskeligheder baade med at faa Anmeldelseskemaer og komme af med dem igen (Bilag 3). Der blev til Skolelederne genanmeldt ca. 400 Børn; men paa dansk Side vidste man, at Antallet af Børn, der ønskedes underviste paa Dansk, var langt større. Derfor søgte

---

*) Det viste sig senere, at der kun var tænkt paa frivillige Timer uden for Skoletiden. Denne Undervisning har da heller ikke faaet nogen Betydning og er nu (September 1924) saa godt som ophørt.

Skoleforeningen i de faa Dage, som stod til Raadighed før Sommerferien, at indhente nye Erklæringer fra de manglende, for hvilke den første Anmeldelse ønskedes opretholdt. Inden for en Frist, der var aftalt med Skoleraaden (3. Juli), overrakte yderligere 407 Anmeldelser; men bagefter lod man dem foreløbig helt uænsede, idet de paastodes at være komne for sent.

Sprogprøve.

Imidlertid var en Kommission paa fire Lærere (med en som tysk Agitator bekendt Faglærer, Th. Pløen, som Formand) sat til at prøve og sigte de 400 danske Børn, som Myndighederne fandt anmeldte paa rette Maade. Danske Børn kom grædende hjem: »Jeg maa ikke med over i den danske Skole; de siger, jeg kan ikke tilstrækkeligt Dansk!« Kun 239 af de 400 ansaas for skikkede til at sendes i den nye Skole. Adskillige Forældre oplevede, at nogle af deres Børn fandtes egnede til Optagelse, medens andre i samme Søkendeflok vistest tilbage.

Antallet af Anmeldelser. — Krav om en Skole ogsaa i den sydlige Bydel.

Dansk Skoleforening nedlagde under 31. Avgust i en Skrivelse til Flensborgs Overborgmester, Dr. jur. Todsén, en bestemt Protest imod, at de 407 Anmeldelser af 3. Juli og en Del senere tilkomne stadig var forblevne upaaagtede. »Vi gør opmærksom paa, at der ved den nuværende Ordning af vore Skoleforhold i Byens danske Befolkning er opstaaet den allerstørste Forbitrelse.« Der krævedes en dansk Skole ogsaa i den sydlige Bydel, idet der var anmeldt tilstrækkelige Elever til to Skoler. — Under 13. November bekræftede Skoledeputationen at have modtaget 980 »senere indløbne« Anmeldelser. (Bilag 4.)

Da der stadig ikke indløb noget Svar, overrakte den 23. September en ny Skrivelse til Overborgmesteren; man vilde vente til den 29de, men derefter om nødvendigt henvende sig paa højere Sted.

I Anledning af en Forhandling den 29. September i Flensborg Byraad, efter hvilken der meddeltes, at man »senere vilde træffe Bestemmelse«, om den planlagte Skole skulde udvides, og om der skulde oprettes en dansk Skole til, fastslog Dansk Skoleforening i en Henvendelse til Offentligheden, at der allerede i Marts 1920 forelaa tilstrækkelige Anmeldelser til to danske Skoler, at dette ogsaa var Tilfældet i Juli efter Myndighedernes anden Opfordring til Anmeldelse — for hvilken der sidste Gang ikke var sat nogen Frist —, og at Skoleforeningen først havde ydet sin Medvirkning, efter at mange Forældre havde beklaget sig over Tilbagevisning hos Overlærerne. »I Halvdelen af den Tid, der i Flensborg har staaet til Raadighed, har

man i Nordslesvig omordnet hele Skolevæsnet paa den mest frisindede Maade i Henhold til de nye Forhold.«

Den danske Kommuneskole

aaabnedes til 1. Oktober 1920 med 239 Børn. Til Lokaler havde man valgt en Skolebygning i den udstrakte Bys nordligste Udkant (Skolegyde 4), saa de smaa Elever fra Jørgensbysiden, for ikke at tale om endnu længere borte liggende Kvarterer, havde det meste af en Times Gang til Skole. Man mente foreløbig ikke at kunne afse særlige Skolestuer til en dansk Skole; Børnene blev derfor underviste skiftevis med en tysk Skoles Elever, Formiddag eller Eftermiddag. (Først efter to Aars Forløb, efter gentagne Henvendelser fra Forældreraadet, fik Skolen den paagældende Bygning overladt til Enebrug.) Skolen lededes til at begynde med af en dygtig, dansksindet Overlærer; men han faldt allerede efter et halvt Aars Forløb for Aldersgrænsen. Ingen af de rent tyskuddannede Lærere ved Skolen har af Skolemyndighederne faaet Lejlighed til forinden at dygtiggøre sig i dansk Sprog og blive fortrolig med dansk Aandsliv, og dette har Skolen, særlig i Begyndelsen, maattet lide meget under.

Hvad den aarlige Tilgang angaar, har Myndighederne bestemt, at kun Børn, hvis Fader eller Moder er født i 2. Afstemningszone eller i Danmark, maa optages. Børn af dansksindede Forældre, som er fødte i Slesvig syd for denne Zone, vil man, selv om de tilhører gamle slesvigske Familier, ikke regne til det danske Mindretal.

Efter den hidtilværende Praksis kan de flensborgske Børn kun anmeldes til den danske Kommuneskole een Gang i deres Liv: naar de bliver skolepligtige, og tilmed kun paa een eneste, af Myndighederne fastsat Dag. I Efteraaret 1923 fremkom Bekendtgørelsen herom tilmed saasent i tyske Aviser (danske Blade modtog den overhovedet ikke), at Forældrene til Dels ikke blev i Stand til at foretage Anmeldelsen i rette Tid. En Bøn om at fastsætte en ny Termin afsloges af Skoleraad Lorenz.

Skolen lider endnu -- efter fire Aars Forløb -- under en utaalelig Mangel paa Undervisningsmateriel; hvad der forefandtes i Bygningen, tog den tyske Skole med sig, da den flyttede, og ved gentagne Henvendelser til Skoleraaden har denne altid henvist til de daarlige økonomiske Forhold. Der var ingen Penge til at købe for.

Forældreraad.

I Henhold til en almindelig præjsisk Ministerialforordning er der ved den danske Kommuneskole i Flensborg oprettet et Forældreraad. Dette vælges af Elevernes Forældre. Den paagældende Fordring siger, at

»den aktive og passive Valgret udøves af Forældrene til samtlige Børn, der besøger Skolen, ogsaa Gæsteskol- og fremmede Skolebørn.«

De stedlige Myndigheder strøg imidlertid en Mand paa Kandidatlisten, der var dansk Undersaat, og paa en Henvendelse af 6. 3. 1922 fra Forældrerådet med Paapegelse af, at ikke faa fødte Flensborgere og Personer, som havde levet i Byen i en lang Aarrække, var danske Undersaatter, fastslog Regeringen i Slesvig paa Ministerens Vegne (14. 7. 22), at »Forældrerådene kan kun besættes af tyske Statsborgere«.

Hvad Forældrerådet's Virksomhed angaar, da maa det ikke sysselsætte sig med Optagelsen af nye Elever. — Eksempel: Ved Skrivelse af 9. 3. 23 bad Forældrerådet om at optage et afvist Barn, der var født uden for Ægteskab (Moderen var fra Tating i Ejdersted, altsaa Slesvig, Faderen fra København). Skoleraad Lorenz meddelte (9. 4. 23) paa den slesvigske Regerings Vegne, at Barnet var afvist med Rette. »Moderen hører ikke til det nationale Mindretal.« »Endvidere skal vi gøre opmærksom paa, at en Medvirkning ved Optagelsen af Børn i Folkeskolen ikke hører til Forældrerådenes Competence.«

Forældrerådet har heller ikke den ringeste Indflydelse paa Udnævnelsen af Lærerne. Forældrerådet fik dog i eet Tilfælde en ganske uegnet Lærer fjernet, men først efter at han ved Børns Forklaringer var bleven beskyldt for uterligt Forhold over for Elever. Det drejede sig om en Islænder, Dr. G. J., der ikke er tysk Undersaat, ikke havde nogen Adkomst til at undervise i en flensborgsk Kommuneskole, men i Krigsaarene havde haft Ansættelse ved det tyske Gesandtskab i København og det tyske Udenrigsministerium. Som Svar paa et Krav fra Forældrerådet om Dr. J.'s Fjernelse svarede Skoleraad Lorenz (12. 12. 21), at »de mod Dr. J. rejste Beskyldninger — — rigtignok er overdrevne i umaadelig Grad; men det har efter min Mening dog vist sig, at Dr. J. ikke er skikket til Tjenesten ved en præjssisk Skole.«

Da Forældrerådet (21. 3. 23) ankede over, at Myndighederne anvendte Lærerne ved den danske Kommuneskole som Tolke ved en Husundersøgelse mod danske Flensborgere — i en politisk Sag, der straks blev standset, fordi Beskyldningen viste sig ugrundet —, blev det afvist. Skoleraad Lorenz skrev (14. 4. 23): »En Indblanding i Skoletilsyn og Forvaltning tilbageviser jeg med Bestemthed som ulovlig og som gaaende ud over Forældrerådet's Competence.«

Skolens Udvikling. — De fortsatte Forhandlinger.

Som ovenfor nævnt, aabnedes den danske Kommuneskole i Flensborg med kun 239 Elever. De øvrige anmeldte blev Genstand for langvarige Forhandlinger.

Den 6. December gjorde Dansk Skoleforening i en Henvendelse til Regeringspræsidenten i Slesvig skriftligt Rede for Sagen; da der stadig indløb Anmeldelser, bad Skoleforeningen om til 1. April 1921 ikke alene at oprette en ny Skole i Flensborgs sydlige Del, men ogsaa en tredje i Byens Midte. Man bad om nu endelig at fremskynde Sagen det mest mulige. Først

efter et nyt Skridt opnaaedes (19. Januar 1921) et Svar fra Slesvig: »Afgørelsen i Sagen paahviler Ministeren for Videnskab, Kunst og Folkeoplysning. Saa snart den foreligger, vil der følge yderligere Efterretning.«

Ved en mundtlig Forhandling i det prøjsiske Kultusministerium (19. Februar) fremsatte danske Udsendinge et bestemt Spørgsmaal: Skal Forældrene i Flensborg og Mellemslesvig have Ret til at bestemme, i hvilken Skole de vil sende deres Børn, eller skal det være saaledes, som man nu haandhæver § 113, at Myndighederne bestemmer dette og spiller Formyndere for Forældrene? Trods forudgaaet Anmeldelse kunde Minister Hænisch ikke faas i Tale, og Departementschef Kæstner erklærede sig ikke for kompetent til at give noget bindende Svar. Man holdt sig i Berlin til de prøjsiske Skoleloves og den tyske Rigsforfatnings Bogstav og henviste til, at Spørgsmaalet skulde løses sammen med tilsvarende Forhold hos Polakkerne i Rhinlandet samt hos Litavere og Vendere.

Man lovede at tilkalde Repræsentanter for Dansk Skoleforening til en Konference i Flensborg. Ved dette Møde, som fandt Sted den 4. Marts og overværedes af Embedsmænd fra det tyske Udenrigsministerium samt fra Indenrigs- og Kultusministeriet i Berlin, rejste Skoleforeningen Krav om de samme Rettigheder med Hensyn til Undervisningssprog og Indretning af Skoler, som ydes de tyske Forældre i Nordslesvig. (Bilag 5.) Kommissærerne fra Berlin havde ingen Fuldmagt til at træffe nogen Afgørelse; men de bebudede, at en saadan var »nær forestaaende«.

Før Paaske 1921 havde Myndighederne afholdt en Sprogprøve over nogle Hundreder af de anmeldte Børn, som stadig gik og ventede paa dansk Skolegang, og kun 83 af de prøvede Elever var fundne skikkede til Optagelse.

En ny Skrivelse (af 12. April) til den prøjsiske Kultusminister forblev ubesvaret, en særlig Appel (12. Maj) til Departementschef Kæstner, der havde ledet Forhandlingerne i Berlin og Flensborg, ligeledes. »De har selv«, hed det i Skrivelsen til Dr. Kæstner, »underrettet Dem om — —, hvor paatrængende vort Skolespørgsmaal behøver en fuldstændig Løsning. De har selv kunnet overbevise Dem om den loyale Maade, hvorpaa Mindretalsspørgsmaalet er løst i Nordslesvig.«

Et Telegram fra den nye Kultusminister Becker meldte (26. Maj), at ogsaa han ønskede en snarlig Afgørelse, og at der arbejdedes eftertrykkeligt paa at hidføre den. Paa dansk Side forholdt man sig derefter afventende i et helt Fjerdingaar. Først i Avgust Maaned sendtes en ny Henvendelse til Berlin. »Vi vil og kan ikke længere rolig se paa en yderligere Forhaling.«

Den 15. September indløb saa igen et undvigende Svar i Form af et Telegram fra Kultusminister Becker: »Spørgsmaalet om Oprettelsen af danske Skoler i Tyskland forhandles for Tiden andensteds.« Derefter ansaa man det foreløbig for haabløst at fortsætte, men søgte Midler til at skaffe en Del af de Børn, der nu i halvandet Aar havde gaaet og ventet paa dansk Skolegang, privat dansk Undervisning.

Ved en Forhandling, som Repræsentanter for Dansk Skoleforening den 22. Februar 1922 førte med Skoleraad Lorenz i Flensborg, kom ogsaa det stadig uløste Spørgsmaal om en dansk Skole i den sydlige Bydel paa Tale. Men Skoleraaden stillede sig atter afvisende over for dette Krav, som han fandt urimeligt. Man havde ogsaa kun eet Gymnasium, eet Overlyceum, een katolsk Skole osv. i Flensborg! Han blev naturligvis mindet om, at disse Skoler ligger midt i Byen, og at Besøget af højere Undervisningsanstalter er frivilligt. Men det ændrede efter hans Ord intet ved Sagen.

Dansk Skoleforening har ogsaa søgt at give tyske Politikere saglig Underretning om Mindretallets Kaar syd for den dansk-tyske Grænse. I Maj 1922 tilsendte den alle Rigsdagsmænd en kort trykt Fremstilling af Skolesagens Historie. Samtidig førtes der mundtlige Forhandlinger med en Række ledende Politikere, hvoriblandt nuværende Rigskansler Dr. Marx, samt igen med Departementschef Kästner. Efter Aftale med de paagældende Politikere skulde Skoleforeningen udarbejde en Oversættelse af den for Nordslesvig gældende Skolelov samt en Statistik over Skoleforholdene nord for Grænsen med bestemt udformede Krav til Ministeriet og til vedkommende Rigsdagsgrupper. Det skete i Juni 1922. (Bilag 6.) Og i April 1923, da der i den præjssiske Landdags Hovedudvalg var blevet fremsat en Række falske Paastande om det danske Mindretalskolevæsen, tog Skoleforeningen Anledning til ogsaa at sende Medlemmerne af Landdagen en saglig Fremstilling af de virkelige Forhold.

Men det danske Mindretal mærkede ingen Virkning. Det forblev, da man stadig savnede Udførelsesbestemmelser til Rigsforfatningens § 113, overladt til nogle faa præjssiske Embedsmænd at ordne Ting, som var af dybt indgribende Betydning for den danske Befolkning.

Flensborgske Myndigheder contra Regeringen i Slesvig.

Den 7. Februar 1924, da der var kommet Paabud om at rømme en Afdeling af den danske private Realskole i Flensborg, havde Udsendinge fra Forældrene og Bestyrelsen for Dansk Skoleforening en lang Forhandling med Repræsentanter for Regeringen i Slesvig. Den lededes af den sted-

fortrædende Regeringspræsident, Hr. Overregeringsraad Dr. A b e g g, og blandt de tilstedeværende var Chefen for Skoleafdelingen, Hr. Overregeringsraad Dr. F l e c k. Resultatet af Drøftelsen, der i væsentlig Grad kom til at omfatte Kommuneskolespørgsmaalet i Flensborg, fremgaar af en Skrivelse, samme Dag indsendt til Magistraten i Flensborg (Bilag 23). Heri blev der stillet Andragende om til 1. April 1924 at oprette en ny dansk Kommuneskole i Byens sydlige Del, til hvilken der skulde være Adgang for de Børn fra Privatskoleafdelingen ved Stuhrs Allé, der ikke bestod en Optagelsesprøve paa Duborgskolen; endvidere for de Børn i Alderen fra 6 til 10 Aar, der efter en offentlig Opfordring anmeldtes til dansk Folkeskoleundervisning, samt foruden de 6-aarige ogsaa de 10—11-aarige Børn, som hvert Aar anmeldes til den danske Realskole, men ikke bestaar Optagelsesprøven.

Under senere Konferencer i Slesvig bekræftedes Rigtigheden af ovenstaaende, og i en ny Henvendelse til Magistraten i Flensborg fremhævedes igen (10. Marts) »Nødvendigheden af, at man i en dansk Folkeskole i den sydlige Bydel optager de Elever i Alderen fra 6 til 10 Aar, som efter en offentlig Opfordring anmeldes til en saadan Skole. Det er ubetinget paa-krævet, fordi der, saa længe det danske Mindretalsskolevæsen i Flensborg har bestaaet, endnu ikke er givet Lejlighed til at anmelde skolepligtige Børn til en Skole, der ligger nogenlunde i Nærheden.« Der pegedes atter paa, at de fremførte Synspunkter »er i Overensstemmelse med de ved vore Forhandlinger med Regeringen i Slesvig tilkendegivne Anskuelser, ja til Dels blev bragte paa Bane af de Herrer i Regeringen«, og man bad Magistraten »gentagende og eftertrykkeligt i fuldt Omfang bevilge vort Andragende, der genspejler Forældrenes væsentligste Ønsker og Krav, saa der omsider skabes Ro og taalelige Forhold i denne Sag«.

Endnu senere havde Medlemmer af Skoleforeningens Bestyrelse en Samtale med Hr. Overborgmester Dr. Todsén, der gav Udsigt til, at vort Andragende »i Hovedsagen vilde blive efterkommet«.

Den »nye Skole«.

Resultatet af alle de forannævnte Forhandlinger blev, at de flensborgske Skolemyndigheder til Skoleaarets Begyndelse 1924 i Steden for at oprette en ny Skole i den sydlige Bydel, til hvilken danske Forældre uhindret kunde anmelde deres Børn, slog den bestaaende Kommuneskole i Stykker, idet man lagde to Klasser op i nogle Skolestuer uden Sollys ved St. Hans Kirkeplads. Det skete, efter at man i Henhold til de almindelige Sparebestræbelser havde formindsket Antallet af Klasser i den bestaaende danske Kommuneskole

i Flensborg fra syv til seks. Ikke en eneste ny Elev fik Adgang til denne »Skole«, hvor der altsaa nu, som i de daarligste Landsbyskoler, maa undervises Børn i alle Aldre fra 6 til 15 Aar i to Klasser.

Kommuneskolens samlede Elevantal er for Tiden 240, fordelt paa 6 Klasser med indtil 51 Børn i hver.

II. Den danske Realskole.

1. Af flere Grunde kunde den Ordning, der var truffet af Skolemyndighederne i 1920, ikke være tilfredsstillende for de danske Forældre. Dels var en Mængde Elever afvist, dels var der for de optagne Elever kun indrommet den mest elementære Undervisning, og endelig blev — under og efter Afstemningstiden — adskillige danske Børn, der gik i tyske Skoler, fortrædiget og chikaneret af Lærere og Elever, saaledes at Skolegangen var dem uudholdelig. Derfor oprettede danske Forældre i Efteraaret 1920 en privat, dansk Realskole. Ved Oprettelsen af denne Skole støttede man sig til Rigsforfatningens § 147, første Stykke, der lyder saaledes:

»Private Skoler, der erstatter offentlige Skoler, maa have Statens Tilladelse og staar under Landslovgivningen. Tilladelsen skal gives, naar Privatskolerne ikke m. H. t. skolemæssigt Formaal og Indretning eller m. H. t. Lærerkrafternes kundskabsmæssige Uddannelse staar tilbage for de offentlige Skoler, og der ikke fremmes en Sondring af Elever efter Forældrenes Formuesforhold. Tilladelsen maa nægtes, hvis Lærernes økonomiske og retslige Stilling ikke er tilstrækkelig sikret.«

I samme Paragraf udtales det, at private Folkeskoler kun kan tillades, hvis de oprettes for at imødekomme en bestemt (religiøs) Bekendelse eller Verdensanskuelse. Heraf følger, at det danske Mindretal ikke — som Mindretallet i Danmark — kan oprette private Folkeskoler.

I Rigsforfatningens § 146 hedder det: »Paa en for alle fælles Grundskole opbygges Mellemskole og højere Skole.« Heraf følger, at den private Skole — ogsaa Mindretallets — kun kan optage Elever, efter at disse har gennemgaaet Grundskolen, d. v. s. efter 4 Aars Skolegang — ved 10-Aars Alderen. **Da der kun er sørget delvis for dansk Grundskole, betyder dette, at en stor Del af Realskolens Elever har maattet gennemgaa den tyske Grundskole** og altsaa møder uden Kendskab til Dansk, hvilket atter fra tysk Side udnyttes imod Skolen, idet det siges, at Realskolen optager tyske Børn og Børn, der ikke egner sig til højere Undervisning.

2. Tilgangen af Elever til denne Skole voksede saaledes, at der i April 1921 fandtes 108 Elever, April 1922: 176 Elever, April 1923: 252 Elever. For Tiden: 290 Elever. Skolen havde fra Oprettelsen indtil April 1923 Lokaler i

Mariegade 20, men tog derefter de nye Lokaler i Brug i Duborgskolen, Riddergade, som er indrettet efter de bedste Mønstre i skolemæssig Henseende.

3. Saavel Lederen som Lærerne ansættes af Dansk Skoleforening, Flensborg. Men de prøjsiske Skolemyndigheder kræver, at enhver, der udøver Undervisningsvirksomhed, skal ansøge om Undervisningstilladelse. Skolens nuværende Leder, Rektor Dr. Hanssen, har Koncession fra Regeringsmyndighederne i Slesvig, men i denne Koncession betegnes Tilladelsen som »jederzeit widerrufflich«. Lærernes Undervisningstilladelse gives kun for eet Aar ad Gangen og skal altsaa søges paa ny.

Da Undervisningstilladelsen gøres til Forudsætning for Opholdstilladelse og denne atter til Forudsætning for Indrejsetilladelse, er der nogle Gange gaaet Svikmølle i alle disse »Tilladelser«, saaledes at det har voldet store Vanskeligheder at faa Lærerne knyttet til Skolen. Opholdstilladelsen har man — indtil September 1924 — krævet fornyet hvert Kvartal og hver Gang krævet et meget højt Gebyr, saaledes at dette har virket som en tyngende Skat. I denne Forbindelse kan det ogsaa nævnes, at man fra Regeringsmyndigheden i Slesvig har opkrævet 30 Guldmark for et Svar, der indeholdt Afslag paa et Andragende fra Skoleforeningen.

En af Lærerne, cand. mag. Worsøe Schmidt, har været udsat for, at man fra Byens Paskontor nægtede hans Hustru Opholdstilladelse. Fru W. S. havde indtil April 1924 været Lærerinde ved Skolen, og da hun nu indgik Ægteskab med Hr. W. S. og dermed ophørte at være Lærerinde, erklærede man paa vedkommende Kontor, at hendes Tilstedeværelse her i Byen »ikke var nødvendig«. Ved fornyede Henvendelser kom Sagen dog i Orden.

Hele dette Spørgsmaal om Opholdstilladelse og Undervisningstilladelse har for Skolens Lærere været en stadig Kilde til Ærgrelser og Udgifter, idet det har givet Anledning for underordnede prøjsiske Embedsmænd til at udøve Trakasserier imod dem. Det maa kræves, at Ansættelse ved Skolen betragtes som tilstrækkelig Garanti, og at alle disse Forsøg paa at fortrædige Skolens Virksomhed ophører. —

4. Elevernes Optagelse foregik i de første Par Aar ret uhindret. Men i 1923 greb de lokale Skolemyndigheder ind og forbød 23 Elever Adgang til Skolen. (Desuden blev 53 Elever forbudt Adgang til den danske Privatskoles anden Afdeling.) Ved en Optagelsesprøve var 128 Elever blevet optaget. Skoleraad Lorenz krævede sig tilsendt en Fortegnelse over Eleverne og meddelte derefter, at 23 af disse Elever ikke egnede sig til Realskolens Undervisning. Det er en Selvfølge, at Dansk Skoleforening protesterede imod dette Indgreb i Forældrenes Ret og Skolens Arbejde; men skønt der

blev forhandlet med Skolemyndigheder i Flensborg, Slesvig og Berlin, blev Skoleraad Lorenz' Afgørelse ikke ændret.

Til Skoleaaret 1924 var der til Realskolen indmeldt 150 Elever. Ved Optagelsesprøven paa Skolen bestod 96 Elever og fik Besked om at møde ved Skoleaarets Begyndelse. Men forinden fik Skolen Meddelelse fra Skoleraad Lorenz om, at Eleverne skulde prøves paa ny — ifølge ministeriel Forordning af 12. Marts 1924 — af en blandet Kommission af Lærere fra Realskolen og Kommuneskolen med Skoleraad Lorenz som Formand. Forordningen angaar Optagelsesprøve til Mellemskoler og højere Skoler i Almindelighed og tager intet Hensyn til Mindretalsforhold. (Bilag 7.) Prøvens Resultat kunde under disse Forhold forudses. Skolen protesterede imod Prøven; men denne fandt Sted, og Resultatet blev, at af de 150 indmeldte Elever kun 27 fik Adgang til Skolen, medens alle de øvrige blev vist tilbage til de tyske Skoler. (Bilag 8 a—b.)

De afviste Elevers Forældre indgav en Protest til Byens Skolemyndigheder (Bilag 9). Den danske Skoleforening indsendte en Besværing (14. April) til Regeringen i Slesvig og paaviste, at Skoleraad Lorenz ved Prøven havde optraadt ganske egenmægtig og endog i Uoverensstemmelse med Forordningen (Bilag 10). Regeringens Svar (18. April) var en Afvisning af Besværingen, idet der som yderligere Forklaring henvises til en næsten hundredaarig Instruktion af 31. December 1839 ang. private Skoler (Bilag 11). Ved at tage noget fra den ene Forordning og noget fra den anden Forordning, bliver Skoleraad Lorenz' Optræden retfærdiggjort — medens alt i Forordningen, der ikke kan passe til dette Formaal, lades ude af Betragtning (Bilag 12). —

Da der ikke var noget at opnaa i Flensborg og Slesvig, rejste Medlemmer af Skoleforeningens Bestyrelse til Berlin og fik her en Samtale med Departementschef Dr. Kästner. Samtalen forløb, som det ses af Bilag 13 — og endte med Løfte om, at Sagen skulde blive forelagt Ministeren. Skønt Foreningen derefter i Skrivelse af 1. Maj (Bilag 14) har gjort Ministeriet opmærksom paa, at de afviste Elever ikke genoptager deres Skolegang, og at derfor en Afgørelse er paatrængende nødvendig, og skønt det samme blev betonet i Skrivelse til Byens Skolekommission (20. Maj 1924) og paa ny til Kultusministeren (3. Juli 1924) (Bilag 15 og 16), har Skoleforeningen indtil nu (26. September 1924) intet hørt desangaaende.

5. Beskatningsforhold. Skønt Skoler ellers maa anses for at være almenyttige Foretagender, og skønt Forholdet er det, at den danske Privatskole aflaster Projsen for en betydelig Udgift, saa har Skattemyndighederne i Flensborg desuagtet fundet for godt at beskatte Skolernes Byg-

ninger og Grund med store Grundskatter. Duborgskolen skal ifølge tilsendt Skatteseddel betale for Aaret 1924 en Grundskat paa 2736 G.-M. og »Privatskolen« (Tivoli) en Grundskat paa 5880 G.-M. En mundtlig Henvendelse til Byens Finanskontor blev besvaret med, at man havde forespurgt Skoleraad Lorenz angaaende Skolernes Stilling, og at Skatteansættelsen derefter var sket. Det er klart, at en saadan Beskatning underminerer den danske Skolevirksomhed, og at Skoleraad Lorenz' Uvilje over for den danske Skole ogsaa paa dette Omraade har givet sig Udtryk.

Til de særlige Beskatningsforhold kan endnu føjes de Vanskeligheder, som nogle Gange er skabt af underordnede Embedsmænd ved Grænsen. Ved Indførelsen af en Samling Fysikapparater, som var skænket Realskolen af Cornelius Knudsens Etablissement i København, maatte der et halvt Aars Forhandlinger til for at faa dem frigivet; og ved Indførelsen af nogle Gymnastikapparater maatte der betales 100 Guldmark i Told, formodentlig fordi Skoleraad Lorenz var blevet spurgt og havde afgivet den Erklæring, at Skolen ikke var en offentlig Institution. —

6. Det skal til Slut endnu kun nævnes, at Skolen til Dato ikke hverken fra Flensborg By eller fra den præjssiske Stat har modtaget den mindste økonomiske Støtte, skønt den f. T. aflaster Kommune og Stat for Udgifterne ved ca. 300 Børns Undervisning, og at det offentlige tværtimod som nævnt ved store Skatter paa Skolebygning, Grund, Lærere o. s. v. drager ekstra økonomisk Fordel af, at danske Forældre ønsker deres Børn undervist paa Dansk.

III. Dansk Privatskole. (Tivolibygningen.)

1. »Dansk Privatskole« blev oprettet i April 1922, da Realskolen, som dengang var til Huse i Mariegade 20, ikke kunde rumme flere Elever.

Det maa i denne Forbindelse betones, at Dansk Skoleforening og danske Forældre bestandig har krævet en Kommuneskole ogsaa i den sydlige Bydel, saaledes at de Elever, som var bleven afviste fra den danske Kommuneskole, kunde faa dansk Undervisning. Men da der ingen ny Kommuneskole blev oprettet, og da Eleverne ikke kunde blive optaget i den bestaaende danske Kommuneskole (der optages kun 6-aarige Elever), maatte Skoleforeningen tage sig af Børnene, da Forældrene Gang paa Gang havde krævet dem optaget i dansk Skole.

Da der i Løbet af Vinteren 1921—22 havde meldt sig 166 nye Elever, blev der optaget en Forhandling med Skoleraad Lorenz om Indretning af en privat Skole for disse Elever. Konferencen fandt Sted den 4. Februar 1922,

og Skoleraaden hævdede, at det her maatte dreje sig om en ny Skole, en Mellemting mellem Folkeskolen og Realskolen og med en selvstændig Leder. Fra Skoleforeningens Side havde man intet at indvende herimod, og da Enkeltheder var blevet aftalt med Skoleraad Lorenz, indgav en af Skolens Lærere, Hr. J. K. Petersen, en Ansøgning til Regeringen i Slesvig (7. Februar 1922) om Koncession til at lede Skolen, ledsaget af Oplysninger om Skolens Form. Da Skoleraad Lorenz selv havde været med til at anvise denne Udvej, mente Skoleforeningen at være paa ret Vej. Ved Hjælp af private Kredse i Danmark var Tivolikomplekset blevet købt, og der blev indrettet 6 Klasseværelser, Gymnastiksal m. m.

Da der intet Svar kom i Februar og heller ikke i Begyndelsen af Marts, rejste nogle Medlemmer af Skoleforeningens Bestyrelse til Slesvig og fik (den 10. Marts) en Konference med Overregeringsraad Dr. Fleck og Regeringsraad Dr. Prahl. De erklærede intet at kende til Sagen (skønt Skoleraad Lorenz havde lovet at ekspedere Sagen i Løbet af en Uge), men lovede i øvrigt at ekspedere den, saa snart Grundlaget forelaa.

Efter en ny Forhandling med Skoleraad Lorenz (21. Marts) kom endelig Svaret fra Regeringen (25. Marts). Det blev et Afslag: en Skole som den paatænkte kunde ikke tillades, da den ikke præsterede tilstrækkeligt til at kunne betegnes som en Mellemskole. Med en saa intet-sigende Grund vilde man altsaa udelukke de 166 Elever fra dansk Skolegang. (Bilag 17.)

Da Eleverne var udmeldt af de tyske Skoler, og da Forældrene paa ingen Maade vilde finde sig i, at Børnene atter blev sendt tilbage til disse Skoler, rejste Skoleforeningens Bestyrelse paa ny til Slesvig og fik en Konference med Regeringen (4. April). Her fastholdt man Afslaget om Oprettelsen af en Mellemskole, men tiltraadte en Ordning, gaaende ud paa, at de omtalte Elever kunde undervises i Tivolibygningen som en Afdeling af den bestaaende Realskole — indtil Duborgskolen blev færdig. (Bilag 18.)

Saaledes kom denne Skoleafdeling i Gang. Bedst vilde det have været, om disse Elever var blevet anbragt i en god, dansk Folkeskole. Men en saadan kan Forældrene ifølge Lovene ikke oprette. En privat Skole skal være en højere Skole; den skal have Eksamensformaal. Og Adgangen til den bestaaende danske Kommuneskole var spærret. For at opnaa dansk Skolegang maatte Eleverne presses ind i en Realskoles Læseplan. Hvorefter baade tyske Blade og tyske Skolemyndigheder (Skoleraad Lorenz, Borgerrepræsentant Pløen) har angrebet denne Ordning paa det heftigste og endog talt om Børnemishandlinger m. m., som om det var de Danske, der havde Skylden for, at Børnene ikke kom i den Skole, hvor de hørte hjemme.

2. I November 1922 optoges en Forhandling med Skoleraad Lorenz for at opnaa, at Privatskolens Timeplan aflastedes noget; men der opnaaedes intet. Skoleraaden fastholdt tværtimod som sædvanligt, at Skylden for Misèren var Skoleforeningens.

Ved Indmeldelsen til det nye Skoleaar i Foraaret 1923 blev det nødvendigt at oprette nogle nye Klasser og at ansætte 5 nye Lærere. En Ansøgning den 22. Marts om Undervisnings- og Opholdstilladelse for disse Lærere blev først besvaret af Skoleraad Lorenz den 7. April — 3 Dage før Skoleaarets Begyndelse — med Krav om nye Oplysninger angaaende de indmeldte Børn. Da Afgørelsen ikke kunde udsættes, blev der samme Dag forhandlet personligt med Skoleraaden; vi ønskede at opnaa Opholdstilladelse til Lærerne og Elevernes Optagelse uden Indskrænkning. Skoleraaden gav Tilsagn om en foreløbig Opholdstilladelse, men nægtede at respektere Forældrenes Ret til at vælge mellem dansk og tysk Skole. Skoleraaden vilde have Indseende med, at Børnene »egnede sig for denne Undervisning«.

Den 10. April begyndte Undervisningen. Af de mødte, nyoptagne Elever maatte vi — efter Ordre fra Skoleraaden — hjemsende 120, der skulde afvente nærmere Undersøgelse. Det endelige Resultat blev — som tidligere nævnt —, at 53 Elever (samt 23 fra Realskolen) maatte vende tilbage til de tyske Skoler. —

Under de mundtlige Forhandlinger havde Skoleraad Lorenz truet med »Revision« over for Realskolen, og i samtidige Referater i tyske Blade kunde man læse, at Departementschef Dr. Kæstner i Landdagen skulde have talt om Inddragelse af Koncessionen til Skolens Leder.

3. Kort før Jul 1923 kom der Ordre fra Regeringen i Slesvig om, at Skolen i Tivolibygningen skulde lukkes til 1. April 1924. (Bilag 19.)

Efter Skoleforeningens Mening kunde Betingelsen om Tivolibygnings Rømning kun med Rette stilles, hvis Skolemyndighederne havde i Sinde samtidig at aabne Eleverne Adgang til en dansk Kommuneskole; med en saadan Løsning vilde det danske Mindretal naturligvis have været tilfreds. Men da Ordren kom, var det under Henvisning til, at nu var Duborgskolen færdig; der nævntes ikke et Ord om Muligheden af at oprette en ny dansk Kommuneskole. Desuden bebrejdes det Skolens Leder, at han af praktiske Grunde har givet hver Skoleafdeling sit eget Navn.

I Svar af 18. December 1923 til Regeringen (Bilag 20) gør Skoleforeningen opmærksom paa, at Duborgskolen ikke er færdig, og at den — selv om den var færdig — ikke kunde rumme alle Eleverne.*) — Men i Skrivelse af

---

*) En Forældreforsamling ved den truede Skole vedtog en Protest, der

29. Januar 1924 (Bilag 22) fastholder Regeringen sit Krav om Tivoliskolens Rømning, erklærer, at Duborgskolen er færdig, samt anstiller Betragtninger over Antallet af Undervisningslokaler og Klassetal m. m., der alt viser, at Regeringen er fuldstændig falsk orienteret m. H. t. Sagens Sammenhæng.

Da Skoleforeningens Bestyrelse blev klar over dette Forhold, søgte den paa ny Foretræde hos Regeringen i Slesvig og fik (7. Februar 1924) en Konference med D'Hrr. Overregeringsraad Dr. Abegg, Overregeringsraad Dr. Fleck, Regeringsraad Nissen og Seminarieførstander Dr. Ingwersen. Over for disse Herrer paaviste Bestyrelsen, at Duborgskolen ikke var færdig, og at den heller ikke kunde rumme alle Eleverne. Efter Aftale med de nævnte Herrer stillede derefter Bestyrelsen et Andragende til Flensborgs Magistrat om Indretning af en ny dansk Kommuneskole i den sydlige Bydel, hvori blandt andet alle de Elever, som ikke kunde optages i Duborgskolen, skulde optages — samt tillige hvert Aar de Elever, der blev anmeldt til Realskolen, men ikke kunde optages der. Skrivelsen afgik til Magistraten samme Dag. (Bilag 23.)

4. Tiden gik, uden at der kom noget Svar fra Magistraten. Da vi naaede ind i Marts Maaned, og der saaledes kun var en Maaned til Skoleaarets Udløb, opsøgte Medlemmer af Skoleforeningens Bestyrelse Overborgmester Dr. Todsén og havde en Samtale med ham om Indholdet af den omtalte, Skrivelse. Overborgmesteren erklærede, at Magistraten snart vilde tage Standpunkt: man vilde intet have med Eleverne fra Privatskolen at bestille — det blev Regeringens Sag.

Da denne Besked viste, at Sagen vilde forme sig ganske anderledes, end det kunde formodes under Forhandlingerne i Slesvig, rejste Bestyrelsen paa ny til den slesvigske Regering og havde den 6. Marts en Forhandling med den. Resultatet var negativt: man henviste til Forhandlingerne i Flensborg.

Det Indtryk, som man den 7. Februar havde faaet i Slesvig, at man vilde vise Imodekommenhed og Forstaaelse i Skolesagen, veg nu for den Opfattelse, at de forskellige Myndigheder skød Sagen fra den ene til den anden, og at der sikkert ikke vilde komme nogen for det danske Mindretal tilfredsstillende Løsning.

For at fremkalde et hurtigt Svar indgav Skoleforeningen den 10. Marts paa ny en Skrivelse til Magistraten, hvorved de samme Synspunkter yder-

---

sendtes til Regeringen og Kredsskoleinspektionen (underskrevet af 133 Forældre). (Bilag 21.) Heri paavistes det uforsvarlige i hele denne Fremfærd mod Skolen.

ligere betonedes, og man gjorde opmærksom paa, at Tilstanden var uudholdelig. (Bilag 24.)

Samme Dag kom Svaret: det var, som man kunde vente, en Afvisning m. H. t. Privatskolens Elever; dernæst en Antydning af, at der mulig blev oprettet nogle danske Klasser i den sydlige Bydel, og at man vil støtte et Andragende om, at Privatskolens Rømning udskydes til 1. April 1925. (Bilag 25.)

Denne Afgørelse er fuldstændig utilfredsstillende: den giver 1 Aars Afvikling for Skolen i Tivolibygningen uden at give Eleverne Adgang til den danske Kommuneskole, hvor de hører hjemme. Og den henviser Forhandlingen om en ny dansk Folkeskole til det ubestemte og taagede, foruden at man er gledet ind i en hel anden Tankegang: at prøve, om man kan være imødekommende over for de Elever i den nu værende danske Kommuneskole, der har en lang Skolevej.

Da der i den nævnte Skrivelse ikke med et Ord var nævnt noget om, hvad der skulde gøres ved de 30 Elever, som havde været til Prøve paa Duborgskolen, men ikke bestod Prøven, rettede Skoleforeningen den 19. Marts en Skrivelse desangaaende til Magistraten og udtalte Ønsket om, at disse Elever fik Lov til at komme i den bestaaende danske Kommuneskole. (Bilag 26.)

Samme Dag indsendtes til Magistraten en Skrivelse, hvori Skoleforeningen hævder, at det danske Skolespørgsmaals Løsning ikke kan gøres afhængig af Nedskæring i Embedsstaben, og paaviser det urimelige Forhold, der bestaar i Flensborg: 17—18 tyske Folkeskoler og kun 1 dansk. (Bilag 27.)

5. Fra Regeringspræsidenten i Slesvig indløb der den 24. Marts en Skrivelse, der viste Skoleforeningen, at man ikke derfra kunde vente nogen Imødekommenhed; man fik tværtimod den Opfattelse, at den kommende Tid for den danske Skole i Flensborg vilde bringe større Vanskeligheder end nogensinde, og dette Indtryk er fuldtud blevet bekræftet. (Bilag 28.)

At Skrivelsen betoner, at Paasken 1925 er sidste Termin for Privatskolen, samtidig med at den peger paa de derved opstaaende Vanskeligheder, er karakteristisk nok. Men at den lader, som om disse Vanskeligheder er opstaaede ved, at vor Optagelsesprøve til Realskolen ikke var skarp nok, det er en forbausende Dristighed (for ikke at betegne det ved det mest ramrende Ord), eftersom det Gang paa Gang fra Skoleforeningens Side er krævet, at disse Børn skulde have været i dansk Kommuneskole, men de tyske Myndigheder har forsømt at indrette denne Skole, og Skoleforeningen

ikke vedblivende kunde forsvare, at Forældrenes Krav om dansk Skole ikke blev opfyldt. Den Forseelse, at det danske Folk i 2 Aar har baaret Omkostningerne ved 4—500 Børns Undervisning, den skal straffes med, at der nu skal gaas haardere til Værks imod Realskolen. Et Krav om, at Eleverne skal have et »tilstrækkeligt Kendskab til dansk Skriftsprog«, før de kommer ind i den Skole, hvor de netop skallære dette, er jo fuldkommen urimeligt syd for Grænsen, hvor der kun er een dansk Grundskole. Ikke at tale om, at der dermed gives en lokal Skolemyndighed et Middeli Hænde til med den største Vilkaarlighed at begrænse og indsnævre den danske Skoles Arbejdsomraade.

Hermed er faktisk al Forælderret m. H. t. Skolen ophævet, og Skolens Optagelsesprøve er uden væsentlig Betydning. Desuden er de tyske Myndigheder — samtidig med at de undlader at opfylde deres moralske Forpligtelser m. H. t. dansk Kommuneskole — vedvarende i Stand til endnu i 2—3 Aar at angribe Realskolen, fordi den har Elever, som »ikke egner sig til højere Undervisning« — en meget behagelig Dækning! Endelig kunde nu Byens Skoleraad med fuld Tilslutning og Tilskyndelse fra Slesvig gaa løs paa den Skare Elever, der var indmeldt til Realskolen. Den givne Fremstilling af Realskolens Akter viser, at han fuldtud benyttede sig deraf (af 150 Elever fik kun 27 Elever Adgang til Skolen).

6. Den 26. Marts modtog vi Svar fra Magistraten paa de 2 Skrivelser af 19. Marts (Bilag 29 og 30). Af disse Svar fremgaar det:

1. at Myndighederne paa ny afviser at have noget Ansvar over for Privatskolens Elever m. H. t. Undervisning i Kommuneskole;
2. at Myndighederne hævder, at det er urigtigt, at de kun tager sig af en Brøkdel af de danske Børn — skønt dette er en oplagt Sag!
3. at de virkelig gennemfører den i Regeringens Skrivelse nævnte Prøve af de Elever, som har bestaaet vor Optagelsesprøve;
4. at de i yderste Øjeblik meddeler os, at det nye Skoleaar begynder paa en anden Tid end officielt meddelt, saaledes at hele vor Plan for Arbejdet i April Maaned kuldkaastes.

Ledelsen af dansk Skole i Flensborg har hele Tiden frembudt store Vanskeligheder; men under saadanne Forhold bliver en forsvarlig Skoleledelse næsten umulig, og man kan ikke i danske Kredse væрге sig mod den Tanke, at det ogsaa fra Skolemyndighedernes Side har været Hensigten at bringe det hele til at opløses i Kaos.

7. Endnu skal til denne Fremstilling angaaende Privatskolen i Tivoli-bygningen kun føjes, at Tilgangen er standset, og at 70 af dens Elever er

overført til Duborgskolen, hvorefter der for Tiden undervises 93 Elever i 3 Klasser.

Endelig: at der 24. Juni 1924 kom Svar fra Byens Skolekommission angaaende Muligheden af at anbringe i dansk Kommuneskole de 30 Elever, som ikke bestod Realskolens Prøve. Det blev et Afslag! (Bilag 31.)

IV. Elevernes Begavelse og Afstamning.

Under de Angreb, som fra tysk Side er blevet rettet mod den danske Skole, er stadig anført, at Eleverne for en stor Del var underbegavede og desuden ikke havde Tilknytning til den danske Befolkning. Hvis begge Paastande var rigtige, vilde Skoleforeningen have anset det for en Velgerning mod den danske Skole, at den blev fritaget for saadanne Elever. Men Paastanden er forkert og tager sig kun godt ud i — Agitationen.

At der findes ringere begavede Børn ogsaa blandt Skolens Elever, er en Selvfølge — ligesom i andre Skoler. De burde have siddet i en dansk Kommuneskole, men dette har de tyske Myndigheder forhindret. Det kan ikke bebrejdes den danske Skole, at den af Hensyn til de foreliggende Forhold og for at bøde paa de Forsømmelser, som tyske Myndigheder har udvist over for det danske Mindretal, har strakt sig noget videre paa dette Punkt, end den ellers vilde have gjort.

Med Hensyn til Elevernes Afstammingsforhold vil efterfølgende Statistik fra August 1923 give et Indtryk:

Statistik over Elevernes Afstamning.

	Elevtallet			
	Real- skole	Privat- skole	Sum	
1. Begge Forældrene fra Afstemningsomraadet og fra Egne nord for Grænsen	214	130	344	
2. En af Forældrene født i II. Zone (den anden syd for)	23	72	95	
3. Begge Forældrene født i III. Zone (altsaa nord for Danevirke)	3	7	10	
4. En af Forældrene født i III. Zone (den anden syd for)	3	5	8	
5. Begge Forældrene født uden for de nævnte Omraader	9	11	20	
Oplysninger mangler angaaende	0	3	3	
	<hr/>			
	Samlet Elevtal:	252	228	480

I Tilslutning til »Statistik over Elevernes Afstamning« skal det be-

mærkes, at Dansk Skoleforening anser alle de under de 4 første Grupper anførte som fuldt berettigede til Dansk Undervisning, naar de selv kræver det.

Med Hensyn til de under Gruppe 5 nævnte Forældre og Elever skal bemærkes følgende:

Af de 20 Elever er 11 født i Flensborg, 3 i Bøhmen, 2 i Østprøjsen, 2 i Holsten, 1 i Schlesien og 1 i Danmark (Rødby).

De 20 Elever stammer fra 14 Familier. Af disse Familier har 1 opholdt sig i Danmark (2 Aar), 9 Familier har polsk Afstamning, 3 holstenske, 1 fra Hamborg (Moderen dog med dansk Slægt i Bredsted).

Med Hensyn til Gruppe 4, der gennem den ene af Forældrene er knyttet til gammel dansk Grund, da bestaar denne Gruppe af 7 Familier med 8 Børn. Af Børnene er 5 født i Flensborg, 2 i Harreslev og 1 i Angel.

For adskillige af disse Familier (eller Familiemedlemmer) gælder det, at Indvandring er sket i Barnealderen. En af Familiefædrene er saaledes født i Neumünster, men han har siden sit tredje Aar været bosat i Harreslev — han er Formand for Dansk Skoleforening i Landdistrikterne, Danskernes Repræsentant i Harreslev Byraad og i Flensborg Kredsraad (Amtsråd).

Der findes ved de to Skoler nogle enkelte Elever, om hvilke det kan siges, at de ikke ved Afstamning har Tilknytning til dansk Kultur. Det gælder de ovennævnte 12 (14—2) Familier i Gruppe 5 med i alt 17 Børn. Men dette Forhold er jo velkendt i alle Grænseegne og svarer ganske til, at der i Nordslesvig findes enkelte Familier tilflyttet fra Sjælland eller Fyn, som har følt sig tiltrukket af tysk Kultur. Man kan ikke vente, at de Familier, der har sluttet sig til de Danske, nu uden videre skal slutte sig til Tyskerne. Sikkert er det, at de ikke uden Tvang sender deres Børn i tysk Skole. I øvrigt spiller disse faa Elever aldeles ingen Rolle i Skolens Liv og Organisation. Der har indtil 1923 ikke fra Skolens Side været stillet noget bestemt Krav m. H. t. Afstammingsforhold, dels fordi Forholdet ved Skolens Oprettelse ikke kunde være ganske klart, dels fordi derved kan udøves virkelig Uret mod enkelte.

At dette Forhold bliver udnyttet fra tysk Side i Agitationen, er Skolens Ledelse klar over, og der er fra 1923 fra Skolens Side blevet øvet stærk Kontrol ved Indmeldelserne, uden at vi dog kan opgive en vis skønsommelig Vurdering i enkelte Tilfælde. Man behøver jo kun at nævne Navne som Freudenreich og Plaetner for at erindre om, at nogle af de bedste Danske i disse Egne var indvandrede sydfra.

V. Landdistrikterne.

Harreslev.

1. I Efteraaret 1920 stillede den danske Befolkning i Harreslev Kommune ved sin Tillidsmand, Landmand Duggen, et Andragende til Kommuneraadet om Indretning af delvis dansk Skole ved den bestaaende offentlige Skole. Da der i Harreslev findes et stort dansk Mindretal, kunde man med Rette vente, at der vilde blive taget Hensyn til dette Mindretals Skoleønsker. Men Andragendet blev uden videre nedstemt, og man tilbød, at der ved Skolen blev givet 4 danske Sprogtimer ugentlig, uden for Skoletiden, og saaledes at Kommunen kun delvis overtog Udgiften herved. (Bilag 32.)

Som Følge af dette Afslag henvendte Befolkningen sig til den slesvigske Regering med en Protest, underskrevet af 168 Forældre og Foreningsmedlemmer, med 128 Børn. Tilbudet om de 4 Timers Danskundervisning tilbagevises, og man udtaler Forventningen om, at Regeringen hjælper Forældrene til deres Ret, og at der indrettes en dansk Kommuneskole til 1. April 1921. (Bilag 33.)

2. Forventningen blev ikke opfyldt — der skete aldeles intet i Sagen. Da Befolkningen endelig forstod dette, gjorde man Forsøg paa at faa en dansk Privatskole indrettet. Der blev købt en Bygning i Harreslev By til dette Brug, og et Andragende indsendtes til Kredsskoleinspektionen. Svaret paa dette Andragende kom den 18. Oktober 1921 og viser, at man har drøftet det baade i Kredsskoleinspektionen og i Regeringen. Der opstilles en Række Krav om Oplysninger m. H. t. Skolens Art, Lærerkrafternes Stilling, Fag, Timer osv. (Bilag 34.) Og skønt man kunde forudse, at naar alt dette var tilvejebragt, vilde det paa ny give Anledning til endeløse Forhandlinger, gik man dog i Lag med at fremskaffe Materialet: en Lærer blev ansat, der blev udformet Plan over Undervisningen, tegnet Plan over Bygningen osv., og det hele Materiale indgaves til Kredsskoleinspektionen den 21. Marts 1922 (Bilag 35). Forudsætningen var, at det blev en Skole med udvidet Undervisning — ingen almindelig Folkeskole.

I Svar af 29. Marts 1922 (Bilag 36) fremhæver Kredsskoleinspektør Grøndahl — efter Meddelelse fra Regeringen —, at Engelsk kun faar 2 ugentlige Timer, og at der ikke paatænkes Undervisning i Matematik, samt at Læreren ikke har tilstrækkelig Uddannelse. — Heraf fremgaar tilstrækkelig tydeligt, at man kun vil gaa med til Indrettelsen af Privatskole, naar denne formes som en Realskole. Men en

saadan er der naturligvis ikke Mulighed for at gennemføre i Harreslev — saa lidt som i de andre Landsbyer i Flensborgs umiddelbare Nærhed.

3. Man vendte da tilbage til det først opstillede Krav: dansk Kommuneskole. I Skrivelse af 21. April 1922 (Bilag 37) anmeldte Landmand Duggen, at han i Kommuneraadet ønskede Sagen forhandlet paa ny. Forhandlingen fandt Sted den 27. April, og Hr. Duggen forelagde Sagen samt krævede dansk Kommuneskole for de danske Børn i Harreslev. Da han ikke fik nogen Tilslutning, ændrede han sit Forslag saaledes, at man fra begge Sider i Kommuneraadet skulde indhente nye Oplysninger. Men dette Forslag blev nedstemt — og det tidligere, uantagelige, Forslag om de 4 Timers Danskundervisning blev paa ny vedtaget. (Bilag 38.) —

4. Sagen har derefter hvilet, idet man ad privat Vej — uden for Skoletid — har samlet de danske Børn til nogen Undervisning i Dansk (se Afnittet om Kursusundervisningen).

Men i September 1924 er der for tredje Gang indsendt et Andragende til Kommunalbestyrelsen i Harreslev. Den 8. September indgik dette Andragende, underskrevet af 105 Forældre, som repræsenterer 164 Børn. Andragendet forelaa Torsdag den 11. September til Forhandling i Skolekommissionen, hvor Landmand H. Duggen begrundede det og henviste til den frie Stilling, som det tyske Mindretal nord for Grænsen har. Da der skulde stemmes om, hvorvidt Skolekommissionen skulde anbefale Andragendet eller ikke, stemte 9 imod og kun 2 for. Ved Kommunalbestyrelsens Møde den 17. September forelagde Landmand Duggen de danske Forældres Krav om en dansk Kommuneskole. Sogneraadsformanden Matzen anbefalede at udsætte Sagen indtil efter Mindretalsforhandlingerne i København. Ved Afstemningen herom vedtoges Sogneraadsformandens Forslag med 9 Stemmer mod 4, til Trods for at Hr. Duggen gjorde opmærksom paa, at Sagen derved paa ny kunde forhales saa meget, at det ikke blev muligt at gennemføre den til April 1925. —

5. Endnu skal tilføjes, at Skoleforeningen i Maj—Juni 1922 gjorde den tyske Rigsdag opmærksom paa de her skildrede Forhold, uden at dette dog medførte nogen Ændring.

Klus.

6. I Klus — en Bebyggelse, der ligger nord for Flensborg, tæt op mod Grænsen — bor en Mængde danske Familier. Fra disse blev den 28. November 1920 indsendt et Andragende til Kredsskoleinspektionen i Flensborg om Indrettelse af en dansk Skoleafdeling ved den bestaaende Skole. (Bilag 39.) Andragendet var underskrevet af 40 Forældre, der repræsenterede 77 skolepligtige Børn. Der kom aldrig noget Svar.

VI. Kursusundervisningen.

For at bøde paa den Forsømmelse, som tyske Skolemyndigheder har vist over for danske Børn, har Dansk Skoleforening gennemført en Kursusundervisning i Dansk baade i Flensborg og i flere Landsbyer. Undervisningen har fundet Sted om Eftermiddagen efter Skoletid, og den Tilslutning, som denne Undervisning har haft, viser, at den i mangfoldige danske Hjem imødekommer en Trang.

Men heller ikke dette Arbejde har kunnet gaa for sig uden Vanskeligheder og Fortrædeligheder. Lærere og Elever har været Genstand for Overfald ved Stenkast, og Ruder er blevet slaaet ind i Lokalet, hvor Undervisningen fandt Sted; Værten er blevet truet med Boykotning, hvis han ikke ophørte med at leje Lokale til de Danske osv. — Resultater af oplydende Artikler i tyske Blade.

Men hertil kommer, at de stedlige Skolemyndigheder har søgt at hindre Undervisningen ved at nægte Lærerne Undervisningstilladelse og derigennem Opholdstilladelse. Dette er sket over for Lærerinde Frk. Kirstine Nissen, der var ansat af Dansk Skoleforening som Medarbejder i Flensborg. Efter nogle Forhandlinger erklærede Skolemyndighederne, at hun var overflødig, og det endte endog med, at hun fik Tilhold fra Politiet om at forlade Prøjsen. Da havde hun allerede opholdt sig i Danmark i flere Uger. —

Lærer Petersen Høkelbjerg, der paatog sig at give Undervisning i Aventoft, indsendte samtidig en Ansøgning om Undervisningstilladelse. Denne Ansøgning gik ved en Formfejl til en forkert Myndighed, hvorved dens Gang forsinkedes. Det blev fra tysk Side opfattet som Obstruktion, og da Læreren vedblev at undervise, imens disse Forhandlinger gik for sig, blev der foranstaltet Forhør og nedlagt Forbud mod Undervisningen. Han ophørte med Undervisningen, men mødte i det private Hjem og fortalte H. C. Andersens Eventyr for Tilhørerne. Dog heller ikke dette kunde gaa — ogsaa dette blev forbudt! — Saa komisk disse Forbud tager sig ud, naar de opfattes som et Udslag af tysk Embedsvælde, saa mistrøstende har det været for det danske Mindretal at opleve dem, fordi disse Indgreb betød en yderligere Isolering og Afskæring af den ringe Mulighed for Kredse paa Landet til at vedligeholde Forbindelsen med dansk Aandsliv.

Det maa over for disse Forhold kræves, at Lærere, der ansættes i Skoleforeningens Tjeneste, uhindret faar Tilladelse til at udføre deres Gerning uden at blive Genstand for en smaalig Embedsiver.

VII. Højskolesagen.

Skønt denne Sag har fundet sin Afslutning, skal der her mindes om den, da den afgiver et godt Eksempel paa, hvorledes en Lovgivning, der har helt andre Formaal, kan blive benyttet af nidkære Embedsmænd til at forfølge et nationalt Mindretal.

Ved Samarbejde mellem Sønderjysk Skoleforening i Nordslesvig og Dansk Skoleforening i Flensborg aabnes der Mulighed for, at et Antal unge Mennesker fra Mellem- og Sydslesvig hvert halve Aar faar Adgang til danske Højskoler. Dette har fundet Sted siden 1920 — i Lighed med, hvad der skete før Krigen. Men i April 1924 indførtes den Bestemmelse, at tyske Undersaatte, der rejste til Udlandet, skulde betale en Afgift til Staten paa 500 G.-M. Skønt denne Bestemmelse udtrykkelig var bleven til for at hindre tyske Velhavere i at ødsle deres Formue i Udlandet, saa blev den nu af de lokale Myndigheder anvendt over for de danske Højskoleelever. Skoleforeningen henvendte sig til Myndighederne i Flensborg, Slesvig og Berlin — endog til Rigsfinansministeriet, der først stillede sig velvilligt, men efter nøjere Overvejelse nægtede at lempe sig over for Eleverne. Da det var umuligt for disse fattige, unge Mennesker at betale 500 G.-M., maatte de opgive det halve Aars Studium, som de havde glædet sig til, og som de havde indrettet sig paa: en Del havde opsagt deres Pladser og led herved yderlig økonomisk Tab.

VIII. Vore Krav.

Det danske Mindretal syd for den dansk-tyske Grænse har straks efter Grænsedragningen erklæret sig tilfreds med de Betingelser, som den danske Lovgivning tilsikrer det tyske Mindretal nord for Grænsen. Dette Standpunkt opretholder vi stadig.

I Særdeleshed ønsker det danske Mindretal i Sydslesvig:

1. at det overlades til Forældrenes frie Valg, om de vil sende deres Børn i en dansk eller i en tysk Folkeskole;
2. at Indtræden i den danske Folkeskole er mulig ikke blot ved 6 Aars-Alderen, men ved Begyndelsen af hvert Skoleaar;
3. at der indrettes danske Klasser (Klasser med dansk Undervisningsprog) i de Landsbyer, hvor enten 20 Procent af Befolkningen med mindst 10 skolepligtige Børn kræver det, eller hvor en Forældre-kreds med mindst 24 skolepligtige Børn kræver det;
4. at der gives Lærere ved offentlige danske Skoler Lejlighed til — ved

Støtte fra Stat eller Kommune — at uddanne sig i dansk Sprog og gøre sig fortrolig med dansk Kultur;

5. at danske Privatskoler har Ret til at optage Elever af alle skolepligtige Aargange — ikke blot fra 10 Aars-Alderen;
6. at Myndighederne ikke kan hindre et Barn i at indtræde i en dansk Privatskole;
7. at danske Privatskoler, der aflaster det offentlige Skolevæsen, modtager en Støtte af offentlige Midler, der svarer til, hvad den danske Stat yder til Børn i de tyske Privatskoler i Nordslesvig.

Endelig maa vi endnu betone Kravet om, at danske Privatskoler ikke gøres til særlige Skatteobjekter, og at de af Skoleforeningen ansatte Lærere uden Chikanerier faar den nødvendige Opholds- og Undervisningstilladelse.

Flensborg, i September 1924.

Dansk Skoleforening.

